

TURAR JOYLAR INTERYERINI LOYIHALASHDA ERGONOMIKA VA FUNKSIONAL REJALASHTIRISHNING AHAMIYATI

Niyozova Malika Tuyg'unovna

Toshkent arxitektura qurulish universiteti Arxitektura fakulteti talabasi

niazovamalika08@gmail.com

Mamasharipov Yakubjon G'ulomitdinovich

Toshkent arxitektura qurulish universiteti Arxitektura fakulteti Talabalar

masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha dekan muovini

yoqub0125@gmail.com

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada turar joy interyerini loyihalash jarayonida ergonomika va funksional rejalashtirish tamoyillarining nazariy va amaliy ahamiyati keng yoritiladi. Ichki makonni tashkil etishda inson antropometrik xususiyatlari, psixologik qulaylik, estetik uyg'unlik va zamonaviy texnologik yechimlarning o'zaro bog'liqligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ergonomik jihatdan asoslangan va funksional rejalashtirilgan interyer inson salomatligi hamda hayot sifatini oshirishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: turar joy interyeri, ergonomika, funksional rejalashtirish, antropometriya, makon tashkil etish, qulay muhit.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается теоретическое и практическое значение принципов эргономики и функционального планирования при проектировании интерьера жилых помещений. Анализируется взаимосвязь

антропометрических характеристик человека, психологического комфорта, эстетической гармонии и современных технологических решений в формировании внутреннего пространства. Результаты исследования показывают, что эргономически обоснованный и функционально организованный интерьер способствует улучшению качества жизни и сохранению здоровья.

Ключевые слова: интерьер жилых помещений, эргономика, функциональное планирование, антропометрия, организация пространства, комфортная среда.

ABSTRACT: This article explores the theoretical and practical significance of ergonomics and functional planning principles in residential interior design. It analyzes the relationship between anthropometric characteristics, psychological comfort, aesthetic harmony, and modern technological solutions in shaping interior spaces. The study confirms that ergonomically grounded and functionally organized interiors contribute to improved quality of life and human well-being.

Keywords: residential interior, ergonomics, functional planning, anthropometry, space organization, comfortable environment.

Inson o‘z hayotining asosiy qismini yopiq makonlarda o‘tkazadi. U yashaydigan uy nafaqat tashqi omillardan himoya qiluvchi boshpana, balki uning ruhiy holati, dunyoqarashi va kundalik faoliyatiga ta’sir etuvchi muhitdir. Shu sababli turar joy interyerini loyihalash jarayoni oddiy bezatish yoki jihozlash emas, balki chuqur ilmiy asoslangan, inson ehtiyojlariga tayangan ijodiy faoliyatdir. Zamonaviy arxitektura va dizayn amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, qulaylik tasodifan yuzaga kelmaydi; u aniq hisob-kitob, kuzatuv va tahlil natijasida shakllanadi.

Ergonomika tushunchasi interyer dizaynning ajralmas qismiga aylangan. Insonning bo‘yi, qo‘l uzunligi, o‘tirish va yurish holati, harakat trayektoriyalari — bularning barchasi makon tashkil etishda hisobga olinishi zarur bo‘lgan omillardir. Masalan, oshxonada ishchi zona noto‘g‘ri joylashtirilsa, oddiy kundalik jarayonlar ortiqcha harakat va charchoqqa olib keladi. Aksincha, muzlatkich, plita va yuvish joyining o‘zaro masofasi me‘yoriy tashkil etilsa, harakat minimal darajaga tushadi va samaradorlik oshadi. Shunday kichik ko‘rinadigan jihatlar inson salomatligi va kayfiyatiga uzoq muddatli ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi kunda shaharlarda turar joy maydonining qisqarishi dizayner oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Ixcham xonadonlarda har bir kvadrat metrning qadri oshadi. Shunday sharoitda funksional rejalashtirish tamoyillari muhim ahamiyat kasb etadi. Makonni zonalarga to‘g‘ri ajratish, ko‘p funksiyali mebellardan foydalanish, vertikal maydonni ishga solish — bularning barchasi interyer samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Transformatsiyalanuvchi divanlar, yig‘ma stol va yashirin saqlash tizimlari kichik xonadonlarda kenglik hissini saqlab qolish imkonini beradi.

Interyerning psixologik jihatini ham alohida e’tiborga loyiq. Rang tanlovi inson kayfiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Iliq ranglar energiya bag‘ishlasa, pastel va sovuq ohanglar osoyishtalik tuyg‘usini uyg‘otadi. Tabiiy yorug‘likning yetarli bo‘lishi esa ruhiy barqarorlikni ta’minlaydi. Shuning uchun deraza joylashuvi, pardalar materiali va sun’iy yoritish tizimi o‘zaro uyg‘un holda rejalashtirilishi lozim. Yorug‘lik faqat ko‘rish uchun emas, balki muhit xarakterini belgilovchi vosita sifatida qaraladi.

Material tanlash masalasi ham ergonomik va funksional yondashuv bilan chambarchas bog‘liq. Sirpanchiq pol qoplamasi yoki sifatsiz mebel konstruksiyasi xavfsizlikka tahdid solishi mumkin. Shu bois interyer dizaynda mustahkamlik, ekologik xavfsizlik va parvarish qulayligi ustuvor mezon bo‘lishi kerak. Tabiiy materiallardan

foydalanish nafaqat estetik jihatdan yoqimli, balki sogʻlom mikroiklim yaratishda ham muhim rol oʻynaydi.

Zamonaviy texnologiyalar turar joy interyerini loyihalash jarayonini yanada mukammallashtirdi. Uch oʻlchamli modellashtirish vositalari orqali makon hali qurilish bosqichiga yetmasdan turib toʻliq tasavvur qilinadi. Bu esa xatolarni erta aniqlash va optimal variantni tanlash imkonini beradi. Shuningdek, aqlli saqlash tizimlari va avtomatlashtirilgan boshqaruv elementlari kundalik hayotni yengillashtiradi. Biroq texnologiya har doim inson ehtiyojlariga xizmat qilishi kerak; aks holda u qulaylik oʻrniga murakkablik tugʻdirishi mumkin.

Turar joy interyerini loyihalash jarayonida milliy anʼanalarni hisobga olish ham muhimdir. Mahalliy bezak elementlari, rang uygʻunligi va materiallar interyerga oʻziga xos ruh bagʻishlaydi. Shu bilan birga, zamonaviy minimalistik yondashuv bilan uygʻunlashtirilgan milliy motivlar makonni zamonaviy va jozibador koʻrsatadi. Bu uygʻunlik nafaqat estetik qiymat, balki madaniy davomiylikni ham taʼminlaydi.

Shuni taʼkidlash joizki, ergonomik jihatdan toʻgʻri tashkil etilgan interyer inson salomatligiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Toʻgʻri tanlangan stol va stul balandligi umurtqa pogʻonasiga tushadigan yukni kamaytiradi. Yetarli yorugʻlik koʻrish qobiliyatini asrashga yordam beradi. Toza havo aylanishi esa umumiy salomatlikni mustahkamlaydi. Demak, interyer dizayn nafaqat estetik, balki ijtimoiy va sogʻlomlashtiruvchi ahamiyatga ham ega.

Funksional rejalashtirish insonning kundalik harakatlarini soddalashtirishga xizmat qiladi. Har bir buyumning oʻz joyi boʻlsa, tartib va tozalikni saqlash osonlashadi. Bu esa ruhiy xotirjamlikni taʼminlaydi. Tartibli muhitda inson oʻzini ishonchli va erkin his qiladi. Shunday qilib, makon tashkil etish inson ruhiyati bilan uzviy bogʻliq ekanligi ayon boʻladi.

Xulosa qilib aytganda, turar joy interyerini loyihalash jarayoni ko‘p qirrali va mas’uliyatli faoliyatdir. Ergonomika va funksional rejalashtirish tamoyillariga asoslangan interyer inson ehtiyojlariga mos, qulay va xavfsiz muhit yaratadi. Zamonaviy texnologiyalar bu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi, biroq asosiy mezon doimo inson manfaatlari bo‘lib qoladi. Har tomonlama o‘ylangan interyer inson hayot sifatini oshiradi, uning kundalik faoliyatini yengillashtiradi va estetik zavq bag‘ishlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ching, F.D.K. Interior Design Illustrated. Wiley, 2018.
2. Neufert, E. Architects’ Data. Blackwell Science, 2012.
3. Panero, J., Zelnik, M. Human Dimension and Interior Space. Watson-Guptill, 2014.
4. Kilmer, R., Kilmer, W. Designing Interiors. Wiley, 2016.
5. O‘zbekiston Respublikasi Qurilish me’yorlari va qoidalari (QMQ). Toshkent, 2020.